

FERİDUN BEY'İN MÜNŞEATÜ'SELATİN'DEN FARŞÇA BİR ARZ-I HAL ÇEVİRİSİ

**Akşehir ahalisinin Karamanoğlu Mehmed bey hakkında sunmuş olduğu arzın
Çelebi Mehmed tarafından İzmiroğlu Hamza bey'e gönderilen sureti**

Çev. : Dr.Refet Yalçın Balata*

Bu çalışmamızda Feridun Bey'in *Mecmuâ-yı Münşeatü's-selâtîn* adlı eserinin birinci cildinde 147-149. sayfalarında yer alan Farşça bir arz-ı hali Türkçe'ye çevirdik. Münşeat'ta yer alan bazı bölümlerin sahte oldukları daha sonra yapılan çalışmalarla ortaya çıkarılmıştır¹.

Ele aldığımız arz-ı halin yazıldığı yer ve tarih belirtilmemiştir. Ancak Çelebi Mehmet'e iletilmiş olduğuna göre onun iktidarı ele almış olduğu 1413 tarihi olmalıdır ve Akşehir'den de Bursa'ya gönderilmiş olması gerekmektedir.

Feridun Bey Münşeat'ında bu dönemde meydana gelmiş olan pek çok olayı Farşça olarak yazmıştır. Biz de burada XV. yy.da Karamanoğulları'nın İç Anadolu'da halkı nasıl bezdirdiklerini, halkın bu durumdan ne kadar muztarib olduklarını anlatan küçük bir bölümünü sunuyoruz.

Metnin bizce ilgi çekici yanı Farşça olarak yazılmış olmasıdır. Oysa sunulan arz-ı hallerin dili genelde Türkçe'dir.

Arzda âlim ve zenginlerin çok mağdur olduklarından söz edilerek önceleri Osmanlı Sultanları tarafından nasıl himaye edildilerse şimdi de aynı şekilde himaye edilmelerinin devamı istenmektedir. Halkın ızdırabından çok fazla söz edilmemektedir. Bundan da bu arzın ileri gelenlerden biri tarafından yazılmış olduğu anlaşılmaktadır. Resmi bir yazışmada Farşça'nın bu kesim arasında tercih edilmesi bu dilin etkinliğinin hala sürmekte olduğunun göstergesi olması bakımından da önemlidir.

* Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Görevlisi.

¹ Mükrimin Halil Yınanç, *Feridun Bey Münşeatı*, TEM no.2-79, 4-81. TOEM, no.77, 161-8, no.78, 37-46, no.79, 95-104, no.81, 216-26. Irène Beldiceanu – Steinherr, *Recherches sur les Actes des Régnes des Sultans Osman, Orkhan et Murad I*, (Souctas Academica Dacorowa), Munich, 1967.

**CENNETMEKÂN SULTAN MEHMED HAN-I GÂZİ HAZRETLERİ
TARAFINDAN İZMİR OĞLU HAMZA BEY'E GÖNDERİLMİŞ OLAN
AKŞEHİR AHALİSİNİN KARAMAN OĞLU MEHMED BEY ZULMÜNDEN
ANADOLU BEYLERBEYİSİ MEMED PAŞA'YA VERDİKLERİ ARZ-I
HALLERİNİN SURETİDİR**

Nebi aleyhi's-selâm dedi ki; “ insanlara rahmi olmayana Allah ta rahmet etmez”. Bu hadise göre nevvab-ı a'zam olan hazret-i saltanat-penah, tanrı mülkünü uzun etsin, yerleştirmiş olduğu padişah usulüne göre zayıf halkına acısın ki Karaman hâkimi onun âdil davranılması fermanına aykırı olarak onların başına öylesine acımasız bir grubu mutlak hâkim getirdi ki hükümet nedir bilmezler ve olmayacak isteklerde bulunmaktan başka bir şey yapmazlar. Güzellikten, halkı hoşnut etmekten, insaf ve adaletten uzaktırlar. Bu mamur ülke onların elinde harab oldu. Dürüst ve zengin insanlar onların zamanında üzgün ve bu durumdan etkilenmiş olarak köşelerine çekildiler, fakirlik içine düştüler. Sayısız insan vatanlarından ayrıлып dağıldı. Öyle ki çoğu evden duman tütmez, köylerde kimse horoz sesi duymaz oldu. Çiftçiler topraklarını terk edip onu ekmekten vazgeçtiler. Evleri yabancıların ve vahşi hayvanların barınağı oldu. Alışveriş azaldı, güçleşti ve ülkede büyük uğursuz aksaklıklar medana geldi, insanların malları ve ellerinde olan şeyler yok oldu. Bilge ve büyük kişilerin huzuru kaçtı, işler bozuldu. Her yerden feryatlar yükseldi. Zâlimlerin elinden mazlumların iniltileri gökyüzüne ulaştı. İşler bozuldu ve artık bıçak kemiğe dayandı. Ülke güvensiz, zulüm yerleşik oldu. Kâfileler dağıldı, belalar toplandı. Her yerde huysuz çoban köpeği ve karışıklık çıkarmaya hevesli eli sopalı çoban, çarpışmaya açık zencefil sepeti. Her kabileden birçok kişi boş yere toplandılar. İnsanların evlerine yerleştiler. Kadı, bilgin, şeyh, hacı, külhancı onların gözünde farksız. Öyle ki, gönül sahibi kişilerin, çilekeşlerin ve kutsal nefesli azizlerin coşkusunda olduğu gibi

Beyit

*Her biri kendi nefesinde olan mucizesi ile duada
Kör, sağır fark etmez akrebe, yılana*

Onlar devletin ömrünün uzamasına dua etmekten başka iş yapmazlar. Hepsi soldular, üzgün oldular. Önceki sultanlarda, tanrı onlara rahmet eylesin, olduğu gibi ve büyük komutan gazi Sultan Murad, tanrının merhameti onun üzerine olsun, zamanında ve şimdi de bahtı açık emir Sultan Mehmed Han, tanrı mülkünü daim kılsın, olduğu gibi onların ihsanlarından yaralanmış ve o hanedandan beslenmiş kişiler duayı elden bırakmamaktalar. Şimdi bunlar o kötüler ve hayırsız kethüdalar sayesinde sıkıntı içindeler. Hüzüün köşesinde sürekli feryat ve dua ile ömür geçirmekteler. Hamid İli'nde olanlar gibi çevredeki emirler iyi komşuluk göstermekteler ve buraları her zaman Akşehirliler'in sığınakları olmuştur. O Hazret'e bağlı olduklarından rencide edilmektedirler. Yaylaya çıktıklarında yüksekte olduklarından, kötü niyetliler, Germiyan ve onların arda kalanlarının tahıl ve mahsulüne el koyup götürmekteler.

Devletin en seçkin, bölgenin en güzel yeri olan Akşehir'in bu ellerde harab olması reva değildir. Ne yazık ki bu durum her tarafa yayılmış ve devlet erkânının bu konuda tedbirlerinde büyük noksanlıklar olmuştur. Bu güzel ülke kimin eline düştü. Şimdi insanların şehir ve vilayetteki halkın çoğu bunlardan bezmiş durumda olup dağa çıkmışlar, Hamit vilayetine ve sahile gitmişlerdir. Geride kalanlar ise lütuf ve sevgi sahibi Hazret'ten yardım gelmesini ve o hazretin aklına şunun düşmesini beklemektedirler ki, Akşehir'i adalet ve merhamet kilimini yayacak olan bir hakime versin ve adalet yolunda güzel kanunlar koysun, zayıflar üzerinden el çekilsin, saygıdeğer kişilere istihkakları daha önceden olduğu gibi verilsin, böylece bunun sevabı da, ömrü uzun olsun, devlete ulaşsın, yoksa Allah korusun, hükümet onun bunun elinde kalacak ve onca yalvarma ve dualar amacına ulaşamayacak.

Beyit
*Beylik olur bir hata
Açılırsa halkın elleri tanrıya*

Sözün kısası onların ay gibi güzel yerlerini ateş saracak, yücelik yıldızları yanacak. Eski alışkanlıkları gereği göç etmeye kalkışacaklar, buralardan gitmeye kalkışacaklar, gidecekler, karışıklık çıkaran, imansız hain, saldırganlıkta üstüne olmayan ve mazlumların kanını içmeye doymayan, hata bataklığında adlarını emine, kethüdaya çıkaran bir başka grup ortaya çıktı.

Beyit
*Hanesini viran eyerler gündüz ve gece
Bazen şükranla bazen istiğfarla*

Evet her zulmün karşısında adalet, her cefada, her işte bir son vardır, aynı şekilde tam olan her işte bir eksiklik, her durumda bir anlaşılabilirlik ve her sıkıntıda bir son, her sıkıntının karşısında ferahlık, her yokuşun sonunda bir iniş vardır. Her sıkıntı bir mutluluğu hazırlar. Muvaffak olan, hakimler hakimi olan, rahman olan, zalimlerden intikam alan ve en yüce emir olan sadece tanrıdır.

Dr. Refet Yalçın Balata

